

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ

METHODOLOGICAL APPROACHES CONCERNING IMPROVEMENT OF ADMINISTRATIVE SERVICES IN THE FIELD OF NATURE MANAGEMENT

Антоніна МАРТІЄНКО,
доктор економічних наук,
Інститут проблем ринку
та економіко-екологічних досліджень
НАН України, Одеса

Antonina MARTIYENKO,
Doctor of Economics,
Institute of Market Problems
and Economic & Ecological Research,
NAS of Ukraine, Odessa

Олексій ХУМАРОВ,
Інститут бізнесу, економіки
та інформаційних технологій,
Одеський національний
політехнічний університет

Oleksiy KHUMAROV,
Institute of Business, Economy
and Information Technologies,
Odessa National Polytechnic University

Згідно з Указом Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» та Законом України «Про адміністративні послуги», що прийнятий 6 вересня 2012 року (№ 5203-VI), перед органами адміністративного управління стоїть завдання реформування їх організації та діяльності з реалізації послуг фізичним і юридичним особам.

Актуальність поставленої проблеми полягає в необхідності законодавчого закріплення надання послуг у сфері природокористування в рамках реформи адміністративної системи. Для цього необхідно розробити принципові засади законодавчого закріплення надання адміністративних послуг в природокористуванні.

Відносини щодо надання адміністративних послуг у цілому та зокрема у сфері природокористування, які складаються між суб'єктом і державними органами влади різних рівнів, організовано без оптимального врахування інтересів і потреб суб'єктів надання та суб'єктів звернення. Існування більшості проблем у системі надання адміністративних послуг у сфері природокористування зумовлено недосконалим законодавством, що викликало нагальну потребу розробки принципових засад законодавчого закріплення питань щодо надання адміністративних послуг у сфері природокористування.

Адміністративні послуги у сфері природокористування є новим напрямом наукових досліджень, які мають бути спрямовані на досягнення сталого екологічно орієнтованого розвитку національної економіки. У сучасній літературі практично немає публікацій щодо методології формування адміністративних послуг у природокористуванні та не оцінюється ефективність їх здійснення для досягнення екологічної безпеки України. Серед науковців відсутнє системне бачення проблеми. Існуючі наукові джерела розглядають деякі напрями здійснення послуг у сфері при-

родокористування в рамках маркетингових досліджень, які включають створення спеціалізованих консультативних асоціацій з екологічного маркетингу [1, с. 168], інформаційних центрів, що забезпечують населення інформацією про наявність забруднення [1, с. 185], проведення екологічного аудиту, експертизи, формування природних кадастрів [1, с. 162, 298-312]. Ряд авторів розглядає адміністративні методи управління в природокористуванні та охороні до-вкілля як систему органів управління, екологічного нормування, експертизи, сертифікації та аудиту, а також ліцензування видів діяльності [2, с. 365-474]. Існують також публікації, в яких вищезазначені адміністративні методи розглядаються в якості ринку екологічних послуг, визначається їх сутність, структура та класифікація [3, с. 46-53]. Треба зауважити, що адміністративні послуги у сфері природокористування є більш широкою сферою діяльності, формують глибший спектр соціо-економіко-екологічних відносин між суб'єктами надання, суб'єктами звернення та третіми особами. Адміністративні послуги в екологічно орієнтованому розвитку країни мають урахувувати необхідність та можливість надання дозволів на природокористування, здійснення тих же самих екологічних послуг суб'єктами різних форм та прав власності на техногенні та природні фактори виробництва з урахуванням специфіки природного капіталу та природно-ресурсного потенціалу регіону, території.

Метою статті є обґрунтування необхідності та визначення сутності адміністративних послуг, що надаються у сфері природокористування, розробка критеріїв для їх класифікації, встановлення принципових засад законодавчого закріплення адміністративних послуг у природокористуванні для досягнення екологічно орієнтованого розвитку України.

Для досягнення мети в статті поставлено та вирішено такі завдання:

У статті вперше визначено сутність і обґрунтовано необхідність надання та законодавчого закріплення адміністративних послуг у природокористуванні в Україні. Розроблено концептуальні підходи до їх здійснення на основі: оптимізації державного адміністрування економіко-екологічної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств; підвищення ефективності функціонування органів виконавчої влади, що здійснюють управління у сфері природокористування та надають адміністративні послуги з метою сталого використання, охорони, відновлення та відтворення природних ресурсів. Визначено критерії та розроблено класифікацію адміністративних послуг, встановлено принципові засади їх законодавчого закріплення для досягнення еколого-орієнтованого розвитку держави. Визначено, що принциповою основою, на якій має розроблятися законодавче закріплення, є модернізація управління природокористуванням на базі зменшення часових, організаційних та вартісних трансакцій і трансакційних витрат у процесі надання адміністративних послуг у природокористуванні. Визначено структуру законодавства, що окреслює правове поле здійснення адміністративних послуг у сфері природокористування, а також суб'єктів їх надання.

In the article it was defined for the first time the nature and the necessity of strengthening the legal and administrative services in environmental management. It has been developed the conceptual approaches to their implementation on the basis of optimization of public administration economic and environmental performance of businesses and households; improving the efficiency of the executive bodies engaged in environmental management and providing administrative services for sustainable using, protection, rehabilitation and restoration natural resources. The criteria and classification of administrative services are established, fundamental principles of their legal consolidation to achieve ecologically of Ukraine are determined. The fundamental basis on which has developed legislative consolidation - is upgrading environmental management based on reducing time, cost and organizational transactions and transaction costs in the provision of administrative services in environmental management. It was defined the structure of legislation that outlines the legal framework of the implementation of administrative services in the sphere of environment and subjects of their provision.

□ визначено сутність адміністративних послуг у природокористуванні;

□ розроблено критерії та обґрунтовано класифікацію адміністративних послуг за видами їх надання;

□ обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення адміністративних послуг у сфері природокористування та визначено основні напрями їх здійснення;

□ розроблено принципові засади законодавчого закріплення реалізації адміністративних послуг у сфері природокористування.

Згідно із Законом України «Про адміністративні послуги» «адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [4, ст. 1, п. 1]. Прийняття цього закону є правовою базою для реалізації основних заходів адміністративної реформи у сфері природокористування. Беручи цей закон за основу, визначимо адміністративні послуги у сфері природокористування.

Даний закон має узагальнюючий характер. Специфіка природних ресурсів, загальнонародний характер власності на них та здійснення всіма суб'єктами економіки в тій чи іншій мірі діяльності щодо використання, охорони, відновлення й відтворення природних об'єктів потребує адміністрування з боку державних виконавчих органів.

Необхідність виокремлення в адміністративних послугах економіко-екологічної проблематики та законодавчого закріплення надання послуг у сфері природокористування пов'язані зі специфічною особливістю природних об'єктів та характеру надання дозволів з урахуванням обмежень у використанні природних ресурсів.

Авторами визначено специфічні особливості надання послуг у сфері природокористування:

□ природні ресурси є об'єктами, що створені природою, і тому вони належать до загальнонародної власності;

□ природні ресурси, об'єкти природного капіталу, маючи загальнонародну форму власності, завжди використовуються економічно відособленими суб'єктами економіки – державою, підприємствами, організаціями та домогосподарствами;

□ природні ресурси мають передаватися суб'єктам економіки у власність, користування та розпорядження на визначених економічних та екологічних підставах та обмеженнях, і ці процеси повинні підлягати адмініструванню;

□ специфіка матеріальної та нематеріальної сфери економіки, життєдіяльності й виробництва суб'єктів потребують повсякчасного використання природних об'єктів, що призводить до виникнення різновекторних інтересів у процесах природокористування;

□ процеси природокористування мають великі позитивні й негативні екстернальні ефекти, і тому адміністрування послуг у природокористуванні повинно враховувати всі види екстерналії та їх наслідки;

□ необхідне ефективне нормування використання природних ресурсів та надання відповідних адміністративних послуг щодо дозволу на споживання природних ресурсів підприємствами та організаціями різноманітних форм власності на техногенні й природні фактори виробництва та домогосподарствам на основі їх вилучення чи невилучення з природного середовища;

□ необхідне ефективне нормування використання природних ресурсів та надання відповідних адміністративних послуг щодо дозволу на ліміти викидів в атмосферу, скидів у водні об'єкти, допустимі нормативи шумового та променевого забруднення, нормативи відходо-відведення та їх поховання підприємствами та організаціями різноманітних форм власності на техногенні та природні фактори виробництва;

□ зниження трансакцій та трансакційних витрат фінансових та часових ресурсів з боку фізичних та юридичних осіб;

□ зниження трансакцій і трансакційних витрат з боку державних органів, що здійснюють адміністративні послуги в природокористуванні;

□ державні службовці, які мають здійснювати адміністративні послуги щодо передачі природних ресурсів у власність, користування чи

розпорядження, видавати ліцензії на право здійснення окремих видів діяльності з природокористування, нормувати споживання природних ресурсів та лімітувати викиди, скиди, розміщення комунальних та виробничих відходів, часто діють в рамках опортуністичної поведінки та поведінки обмеженої раціональності, що веде до неефективного природокористування. Їх послуги мають бути прозорими та сприяти бережному використанню природних ресурсів, їх ефективній охороні, відновленню й відтворенню, зменшенню економічних, економіко-екологічних та правових екстерналії.

Сутність адміністративних послуг у природокористуванні повинна полягати в такому:

1. Адміністративні послуги у сфері природокористування – це публічні послуги державних та місцевих органів виконавчої влади з питань передачі у власність природних ресурсів, видачі дозволів на їх використання на основі нормування споживання й лімітування забруднення природних ресурсів, фіксації обмежень у розпорядженні ними, надання яких пов'язано з реалізацією власних повноважень у сфері природокористування.

2. Адміністративні послуги в природокористуванні – це діяльність органів управління (Міністерство екології та охорони природних ресурсів, міністерства, агентства та департаменти, в компетенцію яких входить управління природокористуванням) щодо задоволення певних потреб у сфері природокористування фізичної чи юридичної особи, яка здійснюється за зверненням цієї особи на основі загальних та екологічних законів.

Вважаємо, що ознаками адміністративних послуг у сфері природокористування є такі:

1. Адміністративна послуга надається на основі звернення фізичної чи юридичної особи до компетентного адміністративного органу з метою здійснення діяльності щодо надання у власність, користування та розпорядження природними об'єктами.

2. Надання адміністративних послуг пов'язано з правовим закріпленням та забезпеченням екологічних, економіко-екологічних, соціально-екологічних умов реалізації власності, користування та розпорядження природними об'єктами конкретно фізичною чи юридичною особою.

3. Адміністративні послуги надаються виключно виконавчими адміністративними органами згідно зі своєю компетенцією у сфері природокористування через реалізацію власних повноважень у процесі використання та розпорядження природними ресурсами.

4. Право на отримання фізичною чи юридичною особою конкретної адміністративної послуги у сфері природокористування повинно визначатися законом про надання адміністративних послуг у сфері природокористування.

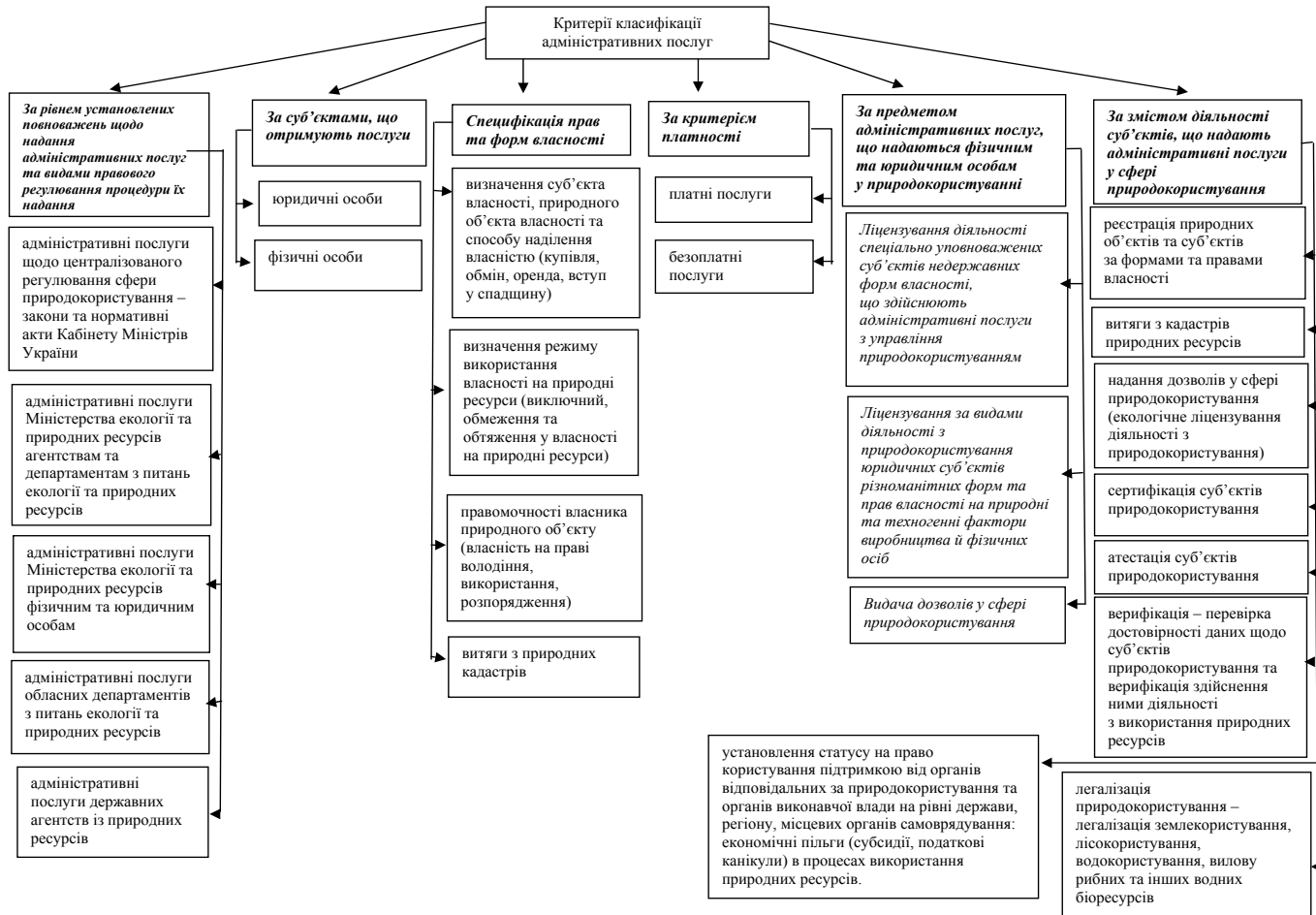
5. Результатом надання адміністративної послуги в сфері природокористування є адміністративний договір, в якому повинні указуватися всі дозволи та обмеження у володінні, користуванні та розпорядженні природними ресурсами.

Використовуючи запропоновані ознаки надання адміністративних послуг у сфері природокористування, авторами визначено критерії та на їх основі розроблено відповідну класифікацію (рис. 1):

□ **за рівнем встановлених повноважень щодо надання адміністративних послуг та видами правового регулювання процедури їх надання:**

- адміністративні послуги щодо централізованого регулювання сфери природокористування – законодавчі та нормативні акти Кабінету Міністрів України;
- адміністративні послуги Міністерства екології та природних ресурсів агентствам та департаментам з питань екології та природних ресурсів;
- адміністративні послуги Міністерства екології та природних ресурсів фізичним та юридичним особам;
- адміністративні послуги обласних департаментів з питань екології та природних ресурсів;
- адміністративні послуги державних агентств з природних ресурсів;

Рис. 1. Класифікація адміністративних послуг у сфері природокористування

□ за суб'єктами, що отримують послуги:

- юридичні особи;
- фізичні особи;

□ за критерієм платності:

- платні послуги;
- безоплатні послуги;

□ за змістом діяльності суб'єктів, що надають адміністративні послуги у сфері природокористування:

- реєстрація природних об'єктів та суб'єктів за формами та правами власності;
- витяги з кадастрів природних ресурсів;
- надання дозволів у сфері природокористування (екологічне ліцензування діяльності з природокористування);
- сертифікація суб'єктів природокористування;
- атестація суб'єктів природокористування;
- верифікація – перевірка достовірності даних щодо суб'єктів природокористування та верифікація здійснення ними діяльності з використання природних ресурсів;
- легалізація природокористування – легалізація землекористування, лісокористування, водокористування, вилову рибних та інших водних біоресурсів;
- установлення статусу на право користування підтримкою від органів, відповідальних за природокористування та органів виконавчої влади на рівні держави, регіону, місцевих органів самоврядування: економічні пільги (субсидії, податкові канікули) в процесах використання природних ресурсів;

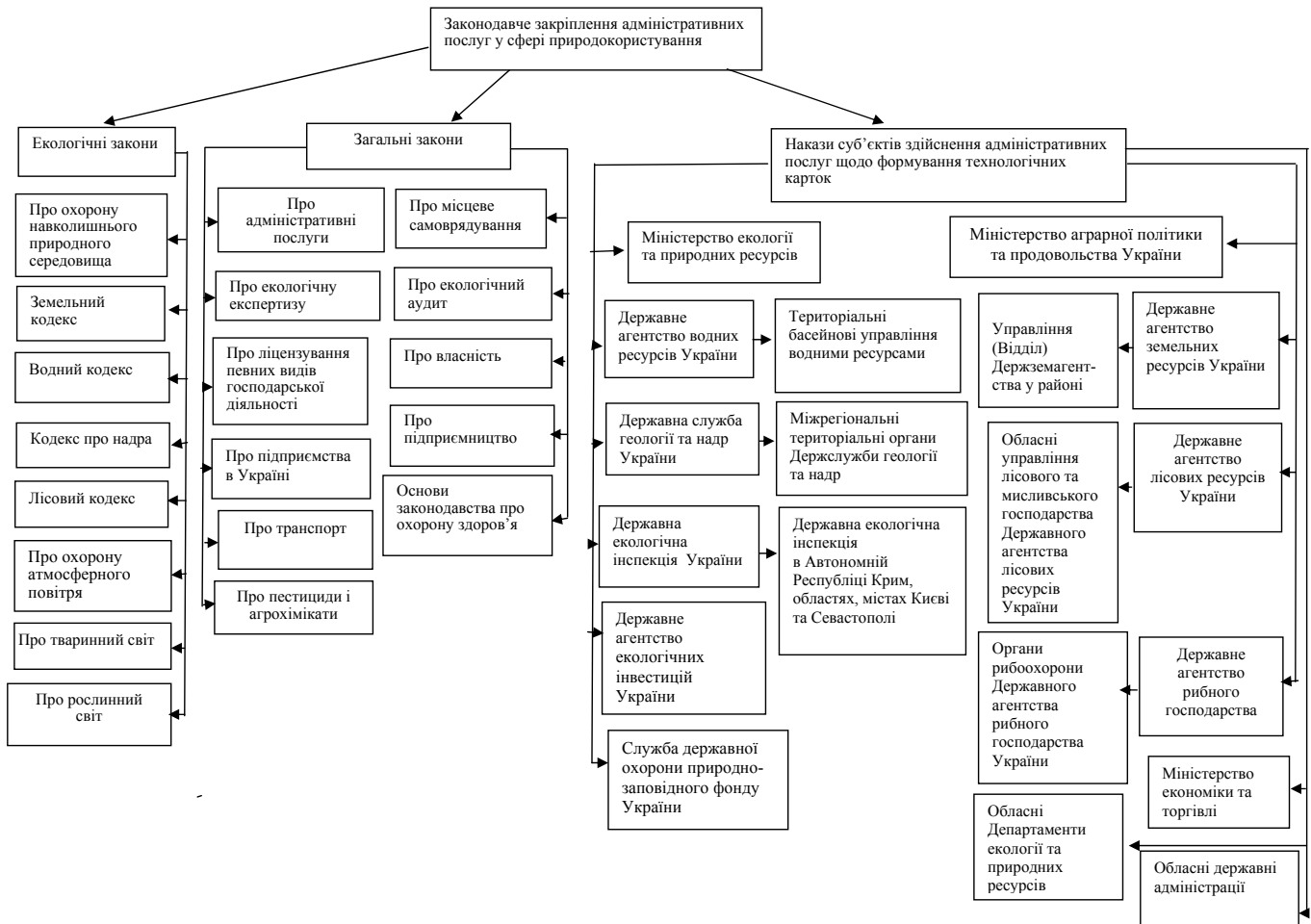
□ за предметом адміністративних послуг, що надаються фізичним та юридичним особам у природокористуванні:

- ❖ ліцензування діяльності спеціально уповноважених суб'єктів недержавних форм власності, що здійснюють адміністративні послуги з управління природокористуванням:

- організація, планування та розробка програм природокористування на рівні держави, регіону та суб'єкта природокористування;
- видача дозволів на природокористування;
- проведення економіко-екологічного аудиту природокористування;
- проведення експертизи природокористування;
- проведення моніторингу природокористування;
- здійснення контролю за природокористуванням;
- здійснення сертифікації природокористування;
- здійснення діяльності щодо зміни форм та прав власності на природні ресурси;
- здійснення природооціночних робіт (землеоціночні та інші оцінки природних ресурсів);
- проведення торгів природними ресурсами;
- проведення торгів на продаж, оренду природних ресурсів;
- проведення тендерів на виконання робіт з охорони, відновлення, відтворення природних ресурсів;
- ❖ ліцензування за видами діяльності з природокористування юридичних суб'єктів різноманітних форм та прав власності на природні та техногенні фактори виробництва та фізичних осіб:
  - екологічні й економічні параметри використання природних ресурсів з урахуванням обмежень та обтяжень при видачі ліцензій на певні види діяльності;
  - екологічні та економічні параметри вилучення природного ресурсу з природного середовища;
  - екологічні та економічні параметри забруднення природного ресурсу при видачі ліцензій на певні види діяльності;
- ❖ видача дозволів у сфері природокористування:
  - на об'єми викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними та пересувними джерелами;

Рис. 2. Структура законодавства для забезпечення здійснення адміністративних послуг у сфері природокористування

- видача дозволів на об'єми скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- видача дозволів на розміщення відходів на земельних об'єктах з визначенням об'ємів, платежів, місць розташування та способів захоронення;
- видача дозволів на розміщення відходів у водних об'єктах із визначенням об'ємів, платежів, місць розташування та способів захоронення;
- видача дозволів на шумове забруднення;
- видача дозволів на забруднення вібраційне із зазначенням необхідних екологічних та економічних параметрів;
- видача дозволів на забруднення випромінюванням із зазначенням необхідних екологічних та економічних параметрів.

Специфікація прав та форм власності:

- визначення суб'єкта власності, природного об'єкта власності та способу наділення власністю (купівля, обмін, оренда, вступ у спадщину);
- визначення режиму використання власності на природні ресурси (виключний, обмеження та обтяження у власності на природні ресурси);
- правомочності власника природного об'єкту (власність на право володіння, використання, розпорядження);
- витяги з природних кадастрів.

Авторами вперше визначено концептуальні підходи щодо надання адміністративних послуг у сфері природокористування, які спрямовані на:

- підвищення якості та доступності державних адміністративних послуг у сфері використання, охорони, відновлення й відтворення природних ресурсів;
- оптимізацію державного адміністрування економіко-екологічної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств;

□ підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади, що здійснюють управління у сфері природокористування.

Принциповою основою, на якій має розроблятися законодавче закріплення, є модернізація управління природокористуванням на базі зниження часових, організаційних та вартісних трансакцій, а також трансакційних витрат у процесі надання адміністративних послуг у природокористуванні.

До інституційних засад законодавчого закріплення адміністративних послуг у сфері природокористування треба віднести такі:

1. Основні вимоги до регулювання надання адміністративних послуг у сфері природокористування мають визначитися виключно Законом України «Про адміністративні послуги», законодавчим закріпленням адміністративних послуг у сфері природокористування, законами України про охорону та використання природних ресурсів та іншими законодавчими нормативно-правовими актами [1-18].

2. Законодавче закріплення та розподіл повноважень у наданні адміністративних послуг у сфері природокористування між державними та регіональними виконавчими органами управління має визначитися положеннями про ці органи [19-30], що відповідальні за здійснення, вдосконалення та регулювання діяльності у наданні адміністративних послуг в природокористуванні.

3. Структуру законодавства, що визначає правове поле здійснення адміністративних послуг у сфері природокористування та суб'єктів їх надання, представлено на **рис. 2**.

Таким чином, адміністративні послуги мають ґрунтуватися на екологічній законодавчій базі та на загальних і специфічних законах, що є нормативно-правовою основою для виконання екологічного законодавства:

- підставами для одержання адміністративних послуг у сфері природокористування мають бути екологічні та інші законодавчі

й нормативні акти, що визначають необхідність та можливість надання послуги економічному суб'єкту;

□ суб'єкт надання адміністративної послуги та його повноваження щодо надання адміністративної послуги повинні визначатися Міністерством екології та охорони природних ресурсів та іншими структурами управління природокористуванням державного та регіонального рівнів;

□ суб'єктами звернення за адміністративною послугою є фізичні та юридичні особи різноманітних форм власності на природні ресурси й техногенні фактори виробництва та життєдіяльності;

□ перелік та вимоги до документів, необхідних для отримання адміністративної послуги у сфері природокористування, має бути чітким, містити тільки документи, необхідні для прийняття конструктивного рішення;

□ необхідне обґрунтування та чітке визначення надання платних та безоплатних адміністративних послуг у сфері природокористування, обґрунтування скорочення терміну надання послуги та її платності;

□ скорочення граничних строків надання адміністративної послуги за рахунок зменшення трансакцій по збору та затвердженню необхідних документів та інформації про суб'єкт та його вплив на природний об'єкт власності на праві володіння, користування та розпорядження;

□ перелік підстав для відмови у наданні адміністративної послуги має бути обґрунтованим, і до подання прохання про надання адміністративної послуги суб'єкт має бути ознайомленим з даними підставами.

Необхідним є здійснення переліку адміністративних послуг у сфері природокористування та законодавчого їх закріплення.

Інформація про адміністративні послуги у сфері природокористування, про їх платність чи безоплатність повинна бути зафіксована в Реєстрі адміністративних послуг, згідно із Законом України «Про адміністративні послуги» [4, ст. 6, п. 1]. Для цього потрібно прийняти закон «Про перелік адміністративних послуг у сфері природокористування». Інформація про послуги, організацію та порядок їх надання повинна бути максимально наближеною до споживачів, розміщатися на веб-сайтах та в центрах адміністративних послуг.

Доцільно створити та законодавчо закріпити центри надання адміністративних послуг у сфері природокористування як постійно діючі робочі органи або структурні підрозділи виконавчого органу регіональної державної адміністрації, в яких надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії із суб'єктами надання адміністративних послуг. З метою забезпечення належної доступності адміністративних послуг можуть утворюватися територіальні підрозділи центру надання адміністративних послуг.

ВИСНОВКИ

Новизна результатів статті полягає в тому, що вперше визначено сутність та специфічні особливості послуг у природокористуванні, обґрунтовано їх критерії та проведено класифікацію, розроблено основні напрями й принципові засади законодавчого закріплення надання послуг у сфері природокористування.

Специфіка користування та розпорядження природними ресурсами потребує створення й запровадження закону про надання адміністративних послуг у сфері природокористування.

Закон України «Про надання адміністративних послуг» є нормативно-правовою базою для розробки проекту Закону «Про надання адміністративних послуг у сфері природокористування» та підготовки проекту Закону України «Про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання у сфері природокористування».

Принциповою концептуальною основою розробки проекту Закону України «Про надання адміністративних послуг у сфері природокористування» має бути модернізація державного управління щодо здійснення адміністративних послуг у сфері природокористування на основі зниження часових, вартісних та організаційних трансакцій суб'єктів надання й суб'єктів звернення.

Необхідним є утворення та законодавче закріплення прав, обов'язків, організаційної структури центрів надання адміністративних послуг у сфері природокористування. Їх перевагами має бути те, що в цих установах юридичні та фізичні особи зможуть отримати всі або майже всі адміністративні послуги, в тому числі й послуги з природокористування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Садченко Е. В. Принципы и концепции экологического маркетинга / Е. В. Садченко – Одесса: Астропринт, 2002. – 400 с.
2. Лукьянчиков Н. Н., Потравный И. М. Экономика и организация природопользования / Н. Н. Лукьянчиков, И. М. Потравный – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с.
3. Формування ринку екологічних послуг в форматі розвитку «зеленої» економіки / за ред. Т. П. Галушкіної. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 264 с.
4. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203-VI.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Верховна Рада УРСР; Закон від 25.06.1991 № 1264-XII, редакція від 18.11.2012, підстава 5456-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
6. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2768-14.
7. Водний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/213/95-вр.
8. Кодекс України про надра, документ 132/94-вр, чинний, поточна редакція – Редакція від 18.11.2012, підстава 5456-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр>.
9. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
10. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2707-12.
11. Закон України «Про рослинний світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/591-14.
12. Закон України «Про тваринний світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2894-14.
13. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2456-12.
14. Закон України «Про екологічну мережу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/annot/1864-15.
15. Закон України «Про виключну (морську) економічну зону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр.
16. Закон України «Про Червону книгу України», документ 3055-14, чинний, поточна редакція – редакція від 18.11.2012, підстава 5456-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>.
17. Положення про Зелену книгу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-п>.
18. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1775-14.
19. Закон України «Про екологічну експертизу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/45/95-вр.
20. Закон України «Про екологічний аудит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>.
21. Наказ Про затвердження інформаційних та технологічних карток адміністративних послуг з видачі Міністерством екології та природних ресурсів висновку державної екологічної експертизи, сертифіката екологічного аудитора, продовження терміну чинності сертифіката екологічного аудитора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-informacijnih-ta-tehnologijnih-kartok-ad-doc144104.html>.
22. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 452/2011.
23. Положення про Державне агентство водних ресурсів України затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 453/2011.
24. Положення про Державну службу геології та надр України затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 391/2011.
25. Положення про Державне агентство екологічних інвестицій України затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 455/2011.
26. Положення про Державну екологічну інспекцію України затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011.
27. Положення про Державне агентство земельних ресурсів України затверджено Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 445.
28. Положення про Державне агентство лісових ресурсів України затверджено Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 458/2011.
29. Положення про Державне агентство рибного господарства України затверджено Указом Президента України від 16 квітня 2011 року № 484/2011.
30. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України затверджено Указом Президента України від 31 травня 2011 року № 634/2011.
31. Положення про службу державної охорони природно-заповідного фонду затверджено Кабінетом Міністрів України від 14 липня 2000 року № 1127.
32. Указ Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».
33. Типове положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади.